

TOLGA KOMMUNE

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Tiltaksstrategier 2024-2027
Vedtatt i formannskap 11. April 2024

- Kulturlandskapstiltak
- Forurensningstiltak
- Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Innledning.....	3
Lokale hovedutfordringer og fordeling av tilskuddsmidler	4
Mål og prioriteringer kommunen har for bruken av virkemidlene:	6
Bygninger i kulturlandskapet.....	6
Kulturlandskapet og biologisk mangfold	7
Prosjekter	7
Forurensning	8
Grov fordeling mellom de ulike kategoriene ovenfor:	9
Retningslinjer for årlig søknadsbehandling.....	9
Tilskuddssatser til de ulike kategoriene:	10
Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter	10
Tilskudd til kulturlandskapstiltak og forurensningstiltak	10
Utdrag av forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.....	11

Innledning

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, videre omtalt som SMIL, er å ivareta og fremme natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensing fra jordbruket, utover det som kan forventes av vanlig jordbruksdrift. Tiltakene skal prioriteres etter lokale målsettinger og strategier. Ordningen er forankret i Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket.

Strategiene ses i sammenheng med regionalt og nasjonalt miljøprogram, der nasjonalt miljøprogram fremstiller hvordan myndighetene legger til rette for jordbrukets oppnåelse for klima og miljø. Videre har kommunene i Nord Østerdalen utarbeidet en felles klima og energiplan, der et av tiltakene under jordbruk er at klimatiltak skal inkluderes under revidering av tiltaksstrategier for bruk av SMIL-midler.

Kommunens tiltaksstrategi er utarbeidet etter føringer i Landbruksdirektoratets nasjonale miljøprogram og regionalt miljøprogram for Innlandet. I tillegg til dette må strategiene sees i sammenheng med kommunale og eventuelt annet lokalt planverk.

Tiltaksstrategiene rulleres hvert 4.år. Strategiene er i gjeldende i perioden 2024 – 2027. Tiltaksstrategiene er utarbeidet i samråd med faglagene i kommunen.

Tiltakene ses i sammenheng med:

Regional klima- og energiplan med tiltaksdel

Plattform for sektor samfunnsutvikling i Tolga kommune

Verdensarv Røros bergstad og Circumferensen:

Landbrukets verdensarvordning, kulturlandskapet i Tolga sentrum og Erlia.

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø

Byggeskikkveileder Forollhogna nasjonalpark med tilliggende landskapsvernområder (2020)

KULA (Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse) Vingelen og Tolga, Orvdalen,

Spekedalen og Raudsjødalen

Skjøtselsplan for tørmurer og grønnsakshager (under arbeid) og registrering og

tilstandsrapport tørmurer i Tolga sentrum og Erlia (2020)

Tolga nasjonalparkkommune og Vingelen Nasjonalparklandsby

Lokale hovedutfordringer og fordeling av tilskuddsmidler

Hovedutfordringene for Tolga kommune er å ta vare på, utvikle og forsterke de unike kvalitetene og det særpreget som tilkjennegjør kulturlandskapet i kommunen, og å arbeide målbevisst for en bærekraftig utvikling.

Kulturlandskap, kulturmiljø og kulturminner

I kommuneplanens samfunnsdel står det blant annet at vi skal ta vare på landskap og kulturminner gjennom aktiv og bærekraftig bruk. Tolga kommune har flere verdifulle kulturlandskap og kulturmiljø som vitner om tidlige tiders aktivitet og ressursutnyttelse av landskapet. Store deler av kommunen er omfattet av buffersonen til verdensarvområdet Røros bergstad og Circumferensen, samt flere kulturlandskap av nasjonal interesse.

Bygningsmassen tilknyttet landbrukseiendommene er omfattende og kan være krevende å holde ved like. Bygninger som har gått ut av bruk, som løer og eldre driftsbygninger, er spesielt utsatt og istandsettingsbehovet stort. Det samme gjelder i stor grad gjerdehold, og det er økende fokus på problemstillinger på gjerder og endret bruk av utmarka. Samtidig ser vi at klimaendringene fører til særlige utfordringer for kulturminner og kulturmiljø. Et varmere og våtere klima forlenger vekstsesongen og gjør at kulturlandskapene gror raskere igjen, og for bebyggelsen vil dette kunne føre til hyppigere og flere råteskader, frostsprengning og skadedyrangrep. Ved fordeling av tilskuddsmidler har kulturmiljø hatt en høy prioritet. Vi har rikt med kulturmiljø i kommunen, og ønsker også videre å motivere til restaurering og bevaring av denne rike kulturarven.

Tolga har et sjeldent stort omfang av tørrmurer. I 2019 ble nærmere 200 tørrmurer i området Tolga sentrum og Erليا kartlagt og tilstandsvurdert. Registreringa viser at mange murer er i kritisk dårlig stand, eller i ferd med å rase ut. Kommunen ønsker å legge til rette for tiltak knyttet til istandsetting og kompetanseheving på tørrmur.

Istandsetting av eldre bygninger og anlegg krever kompetente håndverkere med erfaring og kunnskap om tradisjonelle materialer og teknikker. Det er viktig at istandsetting skjer i samsvar med bygningenes historie, eksisterende kvaliteter og verdier. Det er i dag for få håndverkere med denne typen kompetanse i forhold til behovet. Vi ønsker å stimulere til å øke bevisstheten og kunnskapen knyttet til det antikvariske håndverket, materialkvalitet og utførelse gjennom tilrettelegging for kurs og opplæringsaktivitet i forbindelse med istandsettingsarbeid. Spesielt ønskes kompetanseheving og rekruttering innen vindusrestaurering, tørrmuring og klimatilpasning.

Tiltak rettet direkte mot landbruk og kulturlandskap

Tolga kommune skal være av landets beste på landbruk og tilknyttede næringer. Vi skal arbeide for videre verdiskaping med vekt på lokal natur og kulturressurs. Videre vil kommunen fortsette å legge til rette for aktivt utmarksbeite, samt forvalte og ta vare på kulturlandskapets særegenhet.

Det er stor utvikling innen tekniske løsninger tilknyttet beitebruk, eks Nofence. Dette kan det fortrinnsvis søkes tilskudd til gjennom ordningen «tilskudd til tiltak i beiteområder». Denne ordningen kan sees i sammenheng med SMIL og vurderes samfinansiert. I saker hvor man kombinerer innkjøp av Nofence og restaurering/rydding av konkrete verdifulle områder kan tildeling av SMIL vurderes, særlig hvis det tilknyttes klimatilpasning- F.eks. gjengroing og økt erosjon- og avrenningsfare.

Det siste tiåret har de rike beiteressursene i utmarka blitt dokumentert gjennom en omfattende vegetasjonskartlegging ved Skog og landskap. Dette kartgrunnlaget er fortsatt et viktig hjelpemiddel i tiden framover for å kunne styre investeringer og velge satsningsområder for en best mulig utnyttelse av beiteressursene.

I 2023 hadde kommunen 27 foretak som leverte mjølk fra aktive seter, og disse er svært viktige for å opprettholde det levende kulturlandskapet som er et av særpregene til kommunen. Det er viktig å holde disse beiteressursene i hevd for framtida gjennom å motvirke gjengroing i seterområdene med aktiv bruk og utmarksbeite. Studier viser at beitebruk gir økt karbonbinding, samt at åpne beitelandskap i fjellområdene opprettholder arealenes albedoeffekt, dvs. hvorvidt arealet reflekterer eller absorberer sollys, som har betydning i klimaperspektiv. Tiltak mot gjengroing bidrar med å ivareta biologisk mangfold. Betinget naturtype og riktig skjøtsel, kan positive effekter også favne pollinerende insekt, sårbare arter og plantesamfunn.

Gjennom den store andelen av økologisk areal i kommunen, og ved generelt godt fokus i hele landbruket vårt, er det mye god utnyttelse av husdyrgjødsel i Tolga kommune. Det er viktig med fortsatt motivering av alle gårdbrukere for en god og miljøvennlig utnyttelse av denne. Derfor er det et ønske om å gi tilskudd til eksterne gjødsellager som ligger i tilknytning til hovedtyngden av den fulldyrka jorda. Dette med bakgrunn i at en da vil kunne frakte gjødsel til eksternt lager på egnede tidspunkt, også med tanke på vegnettet, og enklere spre gjødsel til rett tid i vekstsesongen. Det er svært ønskelig med samarbeidsløsninger.

Dårlig vedlikeholdte og forfalne gjerder er et økende problem ettersom det blir færre husdyrbrukere igjen. Etter § 15 i dyrevelferdsloven er det forbudt å bruke piggtråd i gjerde for å regulere dyrs ferdsel. Det er grunneier som er ansvarlig for gjerder på sin eiendom (jf. Grannegjerdelova). Likevel er det et stort problem med både piggtråd og nettinggjerder som ikke er vedlikeholdt eller fjerna. Dette utgjør en fare for vilt og husdyr, samt folk som ferdes i naturen. I samråd med faglagene i landbruket er det besluttet at det skal brukes SMIL-midler for å stimulere til opprydding av gamle gjerder. Dette påvirker imidlertid ikke grunneiers gjerdeplikt.

Vi ønsker fortsatt fokus på lagring og håndtering av rundballer og avfallshåndtering av plast, nett og kasserte rundballer. Avrenning og erosjon tilknyttet beitedyr er også relevant. Det er utfordringer knyttet til håndtering av plast, oppsamling av pressaft og plassering av rundballer i forhold til vilt og trafiksikkerhet. I strategien er det valgt å åpne for tilskudd til oppføring av plansiloer (siloleanlegg). Tiltaket grenser mot hva som kan regnes som vanlig jordbruksdrift, men pga. stor positiv miljøgevinst med stor reduksjon i plastforbruk og oppsamling av pressaft, vurderes dette som et aktuelt tiltak med en lav tilskuddsandel.

Mål og prioriteringer kommunen har for bruken av virkemidlene:

Strategi 2024 - 2027:

Bygninger i kulturlandskapet

- 1) Bygninger på landbrukseiendommer med husdyrproduksjon, hvor bygget har direkte tilknytning til landbruksdriften. Herunder nye seterfjøs og andre tiltak direkte tilknyttet aktiv setring – tilskudd inntil kr. 100 000,- (Resterende bygninger- anslagsvis tilskuddssats 35 %) (innvendig restaurering ok på aktive setrer)
- 2) Helhetlige kulturmiljø hvor flere hus kan omsøkes samtidig, f.eks. gårdstun/setertun (anslagsvis tilskuddssats 30 %). Istandsetting av tørmurer kan inkluderes. Våningshus kan vurderes ved særlige tilfeller, f.eks. om det samfinansieres med tilskuddsordninger rettet mot kulturminner.
- 3) Enkeltstående bygninger uten direkte tilknytning til landbruksdrift (anslagsvis tilskuddssats 25 %). Våningshus ikke inkludert.

Kulturlandskapet og biologisk mangfold

- 1) Rydding av gode beiteområder etter en helhetlig vurdering (Inntil 1500 kr/daa. Evt. inntekter for trevirke skal framgå i regnskap, se tilskuddssatser. Dette kan omfatte tilskudd til istandsetting av gjengroende gammel beitemark for å ta vare på landskaps-/kulturmiljø-/naturverdier. Tiltak som rydding av beite er i mange tilfeller et godt tiltak for naturmangfold, men det bør tas til betraktning om det er spesielle naturverdier og hva slags skjøtsel som vil ivareta disse. Det vil settes vilkår om at ryddet område skal vedlikeholdes gjennom aktiv skjøtsel ved beiting. Det gis ikke tilskudd til etablering av nytt beite.
- 2) Rydding av piggråd og gamle nettinggjerder og gamle hamnegjerder, som er til fare for folk og dyr. Det gis ikke tilskudd til dette dersom søker har pålegg om å fjerne gjerde.
- 3) Ulike tiltak for biologisk mangfold, som istandsetting av skjøtelsavhengige trua naturtyper som slåttemark eller andre biologisk verdifulle areal. Rydding eller istandsetting av gjengroende beitemark eller biologisk verdifulle arealer kan også ses i sammenheng med tiltak for å ivareta pollinerende insekt og trua naturtyper. Bekjempelse og fjerning av uønskede arter (f.eks. blåleddved) for å unngå videre spredning i jordbrukslandskapet og spredning til biologisk verdifulle areal.
- 4) Istandsetting av tørrmurer og steingjerder– f.eks. dyrkingsterrasser, bygningskonstruksjoner/fundament, vei- og terrengforstøtninger.
- 5) Traserydding og rydding av gamle ferdselsårer.

Planlegging og tilretteleggingsprosjekter

Eksempelvis:

- 1) Organisering og utvikling av beitebruk
- 2) Forurensning/klima (F.eks. oppsamlingsplass for rundballeplast.)
- 3) Kompetansehevende tiltak knyttet til tradisjonelt håndverk. F.eks. kurs eller opplæringsaktivitet i forbindelse med istandsettingsarbeid.

Forurensning

- 1) Opparbeiding av lagringsplasser for rundballer som hindrer forurensning og bedrer det visuelle inntrykket. Gruspute, drenering, oppsamling og beplantning/skjerming.
- 2) Plansilo, betongplate med oppsamlingskum
- 3) Forsterking/restaurering/tresetting av kantsoner
- 4) Avskjæringsgrøfter (også ved nydyrking), steinsetting, åpne avløp, gjenåpning av lukka avløp, utskifting av lukket avløp med min. diameter 15 cm. Samkjøres med grøftetilskuddet.
- 5) Tilskudd til eksterne gjødsellager (inntil kr. 100 000,-)
- 6) Tilskudd til etablering av fangdam
- 7) Gjenåpning av lukkede bekker

Grov fordeling mellom de ulike kategoriene ovenfor:

Bygninger*	30 %
Prosjekt	10-20 %
Forurensning	30 %
Kulturlandskapstiltak	10-30 %

* (kan økes ved få søknader på de andre kategoriene).

Særlige fokusområder de enkelte år:

2024: Tørrmurer og kantsoner

2025: Bygninger i kulturlandskapet og klimatilpasning

2026: Kulturlandskap og beitebruk

2027: Ferdselsårer i kulturlandskapet

Retningslinjer for årlig søknadsbehandling

Frist for innsending av søknadsskjemaer for SMIL er satt til **1. mai** for Tolga kommune. Tiltak skal ikke være påbegynt før søknaden er behandlet.

Krav til søknad:

Søknaden skal leveres elektronisk via Altinn, og behandles i saksbehandlersystemet Agros. Skjema finnes på landbruksdirektoratets nettside:

Her finnes også henvisninger til regelverk og mer informasjon om ordningen:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil>

Søknaden skal inneholde opplysninger om:

- Formålet med tiltaket
- Beskrivelse av tiltaket
- Kostnadsoverslag og finansieringsplan. Dersom tilskuddsmottaker ikke har fradragsrett for inngående merverdiavgift, kan denne inngå i kostnadsoverslaget og i grunnlaget for beregning av tilskudd.
- Evt. Bilder, tegninger, kart, uttalelser fra fagmyndighet mv. (Bygningsvernrådsgiver Anno Museum kan etter avtale bidra med gratis rådgiving). Det kan bli satt krav om rådgivning/utarbeidelse av planer fra eksterne (f.eks. Ved skjøtselstiltak, tiltak som berører vann og istandsetting av verneverdige bygninger o.l.
- Skriftlig godkjenning/avtale fra landbrukseiendommens eier, dersom det er en annen som søker.

Annen relevant informasjon, som kan legges ved etter forespørsel:

- Skjøtselsplaner

- Søker må kunne dokumentere gjødslingsplan, sprøytejournal og kart over alle skifter som disponeres
- Leiekontrakter, dersom jorda er bortleid
- Skriftlig avtale ved gjennomføring av fellestiltak

Vilkår

I vedtak kan det settes vilkår i samsvar med forskriftens bestemmelser og tiltaksstrategienes formål. Det kan også settes vilkår i henhold til andre lover og forskrifter som tiltaket kommer inn under.

Arbeidsfrist

Det gis vanligvis 3 års frist for gjennomføring og rapportering på tiltaket. Kommunen kan, etter søknad forlenge arbeidsfristen, men ikke utover 5 år fra tilskuddet ble innvilget.

Utbetaling

Det kan foretas delutbetaling i henhold til framdrift, for inntil 75 % av bevilget tilskudd. Søkeren skal levere skriftlig utbetalingsanmodning via Altinn før kommunen kan anvise utbetaling. Regnskapsoversikt og rapport for hvordan tiltaket er utført skal leveres før sluttutbetaling. Eget arbeid skal dokumenteres med timelister. Det settes vilkår for utbetaling av tilskudd avhengig av type tiltak.

Tilskuddssatser til de ulike kategoriene:

Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Det kan innvilges tilskudd til prosjekter som leder fram til planer for konkrete tiltak som nevnt i § 5 forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket. Tilskudd innvilges på grunnlag av godkjente kostnadsoverslag ved planlegging, organisering og prosjektarbeid. Det ytes engangstilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

Tilskudd til kulturlandskapstiltak og forurensningstiltak

Det kan innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet. Det kan også innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å hindre eller redusere forurensning eller risikoen for forurensning fra jordbruket. Tilskudd innvilges på grunnlag av godkjente kostnadsoverslag for gjennomføring av tiltaket. Det ytes engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

Veiledende satser for beregning av egen innsats

Type arbeid	Veiledende satser
Egeninnsats, dugnad og lignende ulønnet arbeidsinnsats	Inntil kr.350- / time
Person med motorsag/ryddesag	Inntil kr. 450,-/ time
Person med traktor/ redskap	Inntil kr. 900,-/ time
Gravemaskin	Inntil kr. 1200,-/ time

Krav til vedtak:

Vedtak om innvilgning av tilskudd skal være begrunnet og inneholde opplysninger om tilskuddsgrunnlag, tilskuddsprosent, tilskudd i kroner, vilkår for utbetaling av tilskudd, arbeidsfrist og evt. andre vilkår. Vedtak om avslag skal være begrunnet.

Det er ikke bestemt faste satser for alle typer tilskudd gjennom SMIL-ordningen, men kommunen har prioritert en bred fordeling av midler.

Utdrag av forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket

§ 3 Vilkår for å kunne søke tilskudd:

Tilskudd kan innvilges til foretak der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommen, og som oppfyller vilkårene i forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 2 og § 3 eller § 4. Det må foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til gjennomføring av prosjekt eller tiltak som nevnt i denne forskriftens § 4 og § 5.

Det kan ikke innvilges tilskudd til prosjekt eller tiltak på landbrukseiendommer som eies og drives av stat, fylke eller kommune med mindre tiltaket er et fellestiltak der en eller flere tilskuddsberettigede landbrukseiendommer er med.

Søker må oppfylle vilkår i forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging. Det skal føres journal over plantevernmidler som brukes, med opplysninger om navn på plantevernmiddelet, tidspunkt for behandling og dosen som er brukt, samt området og veksten som plantevernmiddelet ble brukt på. Søker må videre ha kart over jordbruksarealene foretaket til enhver tid disponerer, samt andre arealer som foretaket disponerer eller som er av betydning for eller som er påvirket av jordbruksdriften. Kulturminner, områder som er viktige for biologisk mangfold, arealer med risiko for tap av jord og næringsstoffer og andre forhold av miljømessig betydning skal være kartfestet og beskrevet.

Dersom arealene er leid bort må søker likevel kunne dokumentere at vilkårene i første og tredje ledd er oppfylt.

Det kan settes vilkår for innvilgning av tilskudd til det enkelte prosjekt og tiltak. Frist for gjennomføring av prosjekt etter § 4 og tiltak etter § 5 er 3 år fra hvert tilskudd ble innvilget, med mindre kommunen har satt en kortere frist ved innvilgelsen av søknaden. Kommunen kan etter søknad forlenge gjennomføringsfristen, men ikke ut over 5 år fra tilskuddet ble innvilget.